

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

Læseplan for faget dansk som andetsprog – basisundervisning

Indhold

Indledning	3
Trinforløb for basisundervisning	4
Læsning	4
Skrivning	5
Lytning	6
Tale	7
It og medier	8
Innovation og entreprenørskab	9

Indledning

Faget dansk som andetsprog – basisundervisning er beregnet for elever, som ved optagelsen i skolen ikke har sproglige forudsætninger i dansk for at kunne deltage i klassens undervisning med rimeligt udbytte.

Basisundervisningen gives i to former; enten i modtagelsesklasser eller på hold. Modtagelsesklasser kan have op til 12 elever, og spændet mellem eleverne kan højst være tre klassetrin. Hold med basisundervisning kan omfatte op til syv elever og har ingen begrænsning på aldersforskel mellem eleverne.

Reglerne for organisering af undervisningen i faget findes i BEK nr. 690 af 20/06/2014.

Basisundervisning i dansk som andetsprog er et toårigt forløb, som gives til elever, som ikke har tilstrækkeligt kendskab til dansk for at kunne indgå i almenundervisningen. Basisundervisningen kan gives i børnehaveklassen og i 1. til 10. klasse. Basisundervisningen ophører senest efter to års forløb.

Basisundervisning for elever, der er ankommet ved skolestart og senere i skoleforløbet, har et tydeligt fokus på sproget dansk, hvilket kommer til udtryk i fagets fire kompetenceområder: Læsning, skrivning, lytning og tale.

Undervisningen skal indeholde alle fire kompetenceområder, så eleverne bliver så dygtige, som de kan. Eleverne arbejder med sproget i mange forskellige situationer under hensyntagen til elevernes alder og såvel sproglige som faglige forudsætninger for at tilegne sig målsproget dansk.

Eleverne opbygger gennem forløbet strategier i forhold til de fire kompetenceområder, som er af betydning for elevernes sprogtiltagelse.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisningens progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning.

Det er væsentligt, at der i det enkelte undervisningsforløb arbejdes med flere færdigheds- og vidensmål på tværs af kompetenceområderne. Det skal endvidere tilstræbes, at undervisningen tilrettelægges, så den vekselvirker mellem den enkeltfaglige fordybelse og det tværfaglige arbejde.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, bevægelse, åben skole og understøttende undervisning.

Trinforløb for basisundervisning

I basisundervisningen er det centralt, at eleverne opnår kompetencer til at kommunikere mundtligt og skriftligt på dansk, så de på sigt kan tilegne sig faglig viden.

Skriftsprogstilegnelse med fokus på både afkodning og forståelse samt læsning og skrivning skal i den konkrete undervisning tænkes sammen, da færdighederne styrker hinanden. Der er

også fokus på, at eleverne skal indføres i skriften som meningsbærende kommunikationsmiddel. Slutteligt er det centralt, at eleverne kan lytte aktivt samt indgå i forskellige kommunikative sammenhænge.

Læsning

Kompetenceområdet læsning omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Afkodning fokuserer på bogstav-lydforbindelser.

Sprogforståelse fokuserer på ords betydning.

Tekstforståelse fokuserer på at forstå teksters indhold.

Strategier fokuserer på afkodnings- og forståelsesstrategier for at udvikle metabevindste læsere.

Afkodning

Først i forløbet skal der fokuseres på, at eleverne tilegner sig de grundlæggende bogstav-lydforbindelser, sådan at de kommer godt i gang med afkodningen. Der skal først i forløbet arbejdes med de enkelte bogstavers lyde med særligt fokus på forlyd. Senere i forløbet skal der arbejdes med at sætte lydene sammen til en syntese.

Eleverne kan arbejde med afkodning gennem vende-spil med fokus på enkeltord og den tilsvarende forlyd.

Sprogforståelse

Arbejdet med sprogforståelse skal være en integreret del af undervisningen i læsning, der skal sikre, at eleverne får arbejdet aktivt med ordene i læseteksterne. Først i forløbet skal fokus særligt være på ordenes betydning. Senere skal eleven også arbejde med ordenes form (bøjning og ordklasse).

Som en del af sprogforståelsen skal eleverne også arbejde med sætningsstrukturer.

Eleverne kan arbejde med at klippe en sætning i stykker og prøve, på hvilke måder den kan sættes sammen igen for således at blive bevidste om sprogets syntaktiske muligheder.

Tekstforståelse

I tekstforståelse skal eleverne vænne sig til at tænke over det, de læser og til at være opmærksomme på, om de forstår det, de læser. Først i forløbet er der særligt fokus på forforståelse og på at forstå hovedindholdet af det læste. Senere skal der arbejdes med at formidle det læste i en anden form.

Eleverne kan ved hjælp af et digitalt billed- eller tegneprogram (eller ved tegning i hånden) gengive de centrale steder i den tekst, de har læst.

Strategier

Eleverne skal introduceres for både basale afkodnings- og forståelsesstrategier med henblik på at gøre dem til aktive og metabevindste læsere. Arbejdet med afkodningsstrategier skal hjælpe dem til at komme godt i gang med lydering.

Først i forløbet skal fokus være særligt på enkle afkodningsstrategier såsom forlyd. Senere kan der arbejdes med mere avancerede afkodningsstrategier som rim. I hele forløbet skal der arbejdes med læseforståelsesstrategier: Først i forløbet med særligt fokus på forforståelse som en hjælp til læsningen.

Læreren kan ved hjælp af modellering præsentere og vise konkrete afkodnings- og forståelsesstrategier for eleverne.

Skrivning

Kompetenceområdet skrivning omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Stavning fokuserer på bogstav-lydforbindelse.

Tekstproduktion fokuserer på skrivning af korte tekster.

Kommunikationsforhold fokuserer på sammenhængen mellem tekst og modtageren af teksten.

Skrivestrategier fokuserer på skrivestrategier, så skrivning kan bruges til forskellige formål.

Stavning

Fokus i arbejdet med elevernes stavning skal være, at eleverne tilegner sig bogstav-lydforbindelser, de 120 hyppigste ord og andre hverdagsord, sådan at de kommer godt i gang med at stave og bruge skriftsproget aktivt.

Først i forløbet skal eleverne arbejde med at skrive lydrette ord tæt koblet med arbejdet med begynderlæsning og senere med ord, der følger andre lydfølgeregler. Et bud på en konkret aktivitet kan være at lade eleverne beskrive en tegning, de har lavet individuelt eller i makkerpar. Tegningen giver støtte til skrivningen, og eleverne skal anvende de bogstaver og lyde, de mestrer på det aktuelle tidspunkt.

Tekstproduktion

Inden for området tekstproduktion skal eleverne undersøge og afprøve deres eget skriftsprog i form af først enkelte bogstaver, der repræsenterer lyde eller ord, senere enkeltord og siden forskellige sætningstyper og sætningskoblinger, fx bindeord. Senere

i forløbet skal eleverne arbejde mere fokuseret med at skrive begyndelse, midte og slutning, og sidst i forløbet arbejdes der i en vis udstrækning med forskellige faser af tekstproduktion, fx brainstorm, disposition og redigering.

Eleverne kan også arbejde med at skrive i logbog som forberedelse til og efterbehandling af de aktiviteter, der sker i både dansk som andetsprog og de øvrige fag.

Kommunikationsforhold

Området kommunikationsforhold er i første forløb tæt knyttet sammen med området tekstproduktion, fordi eleverne her gradvist skal lære at skrive i forhold til forskellige modtagere. Først skal eleverne lære at afstemme indhold i forhold til modtagerens viden om verden, senere at skrive små sammenhængende tekster, der er tilpasset både i sprog og indhold i forhold til den kontekst, der skrives ind i. Eleverne kan fx skrive e-mails eller postkort til familiemedlemmer eller venner om en oplevelse, de har haft i skolen.

Strategier

Eleverne skal, fx gennem lærerens modellering, introduceres for basale skrivestrategier med henblik på at gøre dem bevidste om, hvordan man kan bruge skrivningen til forskellige formål. Disse formål kan være at fastholde tanker, huske hvad de har læst og få nye idéer. I første omgang kan arbejdet med skrivestrategier kobles til fx opdagende skrivning, hvor man bl.a. træner stavestrategier og færdigheden i at opbygge et sammenhængende narrativt forløb vha. sætninger og tekster.

Senere kan eleverne fokusere på andre genrer og flere dele af skriveprocessen. De kan fx hurtigskrive for at blive bevidste om deres forforståelse, før et emne sættes i gang i dansk som andetsprog eller i et andet fag, og de kan begynde at skrive læselog som efterlæringsaktivitet.

Lytning

Lytte omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Lytning fokuserer på sammenhængen mellem at lytte og at handle på baggrund af det sagte.

Kommunikation fokuserer på sammenhængen mellem at tale og at lytte.

Samtale fokuserer på at lytte til dialog og samtale.

Strategier fokuserer på strategier til at lytte efter helheder og detaljer.

Lytning

I begyndelsen af forløbet udbygger eleverne deres lyttekompetence, så de får forståelse for sammenhængen mellem lærerens kollektive beskeder og deraf følgende handlinger. Det skal bl.a. ske gennem varierede lytteaktiviteter i form af lege og spil, hvor det er afgørende, at eleverne har lyttet og forstået beskeden.

Senere i forløbet skal undervisningen fokusere på elevernes tilegnelse af et ordforråd knyttet til de enkelte fag, herunder også færdige begreber som fx malebøtte, pensel, lineal, lup og rovdyr. Det er væsentligt, at eleverne sidst i forløbet kan forstå en kollektiv besked og gengive den til andre, der ikke har hørt beskeden. Det er værd at understrege vigtigheden af denne aktivitet, da læreren omgående kan se, om eleven har forstået beskeden. Hvis eleven ikke kan gengive beskeden, er beskeden ikke forstået.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med elevernes forståelse af, at talt dansk har et indhold og et budskab. Eleverne skal lære at lytte efter indholdet for at forstå det.

Udgangspunktet for elevernes arbejde med kommunikation er naturligvis en sammenhæng mellem at lytte og at tale. Lytteaktiviteter fordrer, at eleverne kan gengive, tale om eller handle på det, de har forstået.

Samtale

Der arbejdes med at lytte til dialog og samtale i klassen både fagligt og socialt. Fokus er på at forstå, hvad to personer siger, når de taler sammen.

Sidst i forløbet er fokus på forståelsen af, hvad flere personer siger, når de samtaler i klassen. Der arbejdes dels med forståelsen af det, der bliver sagt, dels med at uddrage informationer af det sagte.

Strategier

Gennem hele forløbet er det vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne tilegner sig lyttestrategier. I begyndelsen af forløbet skal eleverne gøres bevidste om, at man kan lytte efter en helhed og efter detaljer.

I begyndelsen drejer det sig om, at eleverne også har strategier til at stille spørgsmål, når eller hvis der er noget, de ikke forstår. Læreren skal opfordre eleverne til også at stille spørgsmål af generel karakter.

Sidst i forløbet arbejdes der med, at eleverne lærer at aktivere deres forforståelse som en lyttestrategi i forbindelse med emner og samtaler.

Eleverne opfordres til at forsøge at gætte betydningen af ukendte ord og vendinger ud fra sammenhængen.

Tale

Kompetenceområdet tale omfatter fire færdigheds- og vidensområder:

Mundtlig fremstilling fokuserer på fortælling og samtale.

Kommunikation fokuserer på at stille spørgsmål og give svar.

Artikulation fokuserer på sprogets artikulation, intonation og prosodi.

Strategier fokuserer på kodeskift og modersmål i tilegnelsen af målsproget dansk.

Mundtlig fremstilling

Eleverne kan fortælle og samtale om egne og fælles oplevelser. Eleverne skal have et dækkende ordforråd, så oplevelsen kan forstås.

Sidst i forløbet er fokus på, at eleverne kan fremlægge et lille fagligt oplæg for klassen, hvor der gøres brug af visuelle hjælpemidler.

Kommunikation

I kommunikation arbejdes der med, hvordan eleverne sprogligt konstruerer spørgsmål og svar. Det er vigtigt at være særlig opmærksom på, hvordan ordstillingen er på dansk, når man stiller et spørgsmål (inversion), og når man giver et svar. Aktiviteter knyttet til inversion kunne fx være forskellige task-opgaver.

Sidst i forløbet er turtagning et væsentligt område at arbejde med; hvordan skiftes man til at tage ordet i en samtale, hvilke sproglige og kropslige signaler skal eleverne være opmærksomme på, så eleverne kan vide, hvornår de skal tale, og hvornår de skal lytte.

Elevernes intersprog skal anerkendes som den proces, tosprogede elever sprogligt gennemgår på vej mod målsproget dansk.

Artikulation

Der arbejdes med sprogets artikulation, intonation og prosodi gennem leg med sproget, fx rim og remser, talemåder og faste vendinger, så eleverne bliver fortrolige med dansk artikulation.

Strategier

Gennem hele forløbet er det vigtigt at understrege betydningen af, at eleverne gør brug af strategier, der understøtter eleverne i at anvende kodeskift og modersmål i tilegnelsen af målsproget dansk.

I begyndelsen drejer det sig om, at eleverne lærer at anvende forskellige risikostrategier i stedet for reduktionsstrategien, som vil hæmme dem i at udtrykke sig mundtligt.

Aktiviteter, der kan understøtte elevernes brug af risikostrategier, er fx brug af kropssprog, omskrivning, lån fra andre sprog samt bede om hjælp på modersmålet fra andre elever med samme modersmål.

It og medier

It og medier er en ressource til basisundervisning. It og medier giver adgang til forskellige sproglige input, som er autentiske og aktuelle.

It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Der arbejdes i alle kompetenceområder med eleven som producent og eleven som ansvarlig deltager.

Eleverne skal kunne bruge forskellige programmer, der kan støtte og styrke deres kommunikative kompetencer i alle kompetenceområderne læsning, skrivning, lytning og tale.

Der er særlig fokus på to af de fire elevpositioner:

Eleven som kritisk undersøger

De digitale ordbøger, grammatiske oversigter samt computerens stave- og grammatikkontrol fungerer som digitale hjælpemidler i basisundervisningen. Eleverne skal kunne foretage opslag gerne både på dansk og modersmålet samt vurdere, hvilket ord eller udtryk der passer ind i konteksten.

Eleven som målrettet og kreativ producent

Eleverne skal have kompetencer som målrettede og kreative producenter i digital produktion inden for alle kompetenceområderne. Fx kan de i basisundervisningen lave en digital præsentation af sig selv og de nære omgivelser, som kan præsenteres mundtligt i basisundervisningen.

Innovation og entreprenørskab

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Sprogundervisning skal motivere eleverne til at udfolde sig, tage chancer og afprøve deres sprog i mange og gerne utraditionelle situationer. Det skal være helt naturligt at begå fejl, og alle skal vide, at det er fejlene, man lærer af. Det drejer sig om at lære at turde handle og eksperimentere som en naturlig del af fagligt arbejde og læring.

I alle kompetenceområderne arbejdes med færdigheds- og vidensområdet strategier. Eleverne skal strategisk kunne variere deres kommunikation mundtligt, skriftligt og digitalt alt efter målgruppe og situation. At være innovativ og entreprenant

omfatter i høj grad samarbejde. Vi er som oftest mest innovative gennem mødet med det, der er anderledes.

I alle kompetenceområderne arbejdes der med, at eleverne skal kunne kombinere og omsætte deres faglige viden på nye måder. Ved at give plads til utraditionelle forslag og idéer fra elevernes side skal de opmuntres til at eksperimentere og lege med både sprog og tematikker i undervisningen. Når eleverne får mulighed for at udfolde sig gennem opgaver, der rummer udfordringer til flere sanser, motiveres de til at bruge deres fantasi. Det styrker elevernes divergente tænkning.

Centralt i udviklingen af elevernes innovative og entreprenante kompetencer er at sørge for succesoplevelser. Eleverne skal opnå tro på egen formåen gennem mange succesoplevelser og derigennem tro på, at de både i og uden for skolen er i stand til at løse de sproglige opgaver, de møder i en moderne verden.